

HUSNIJA IBRAHIMBEGOVIĆ
penzioner
BANJA LUKA, Branka Morače 2

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK

SJEOCANJE NA LOGOR I LOGORSKE DANE U SABIRNOM LOGORU
U NOVOJ TOPOLI 1943. GODINE

Živio sam u selu Seferovci, opš. Bos. Gradiška na desnoj strani ceste Bos. Gradiška-Banja Luka u blizini Šibića Hana. Zapravo, selo Seferovci je na lijevoj strani ceste, a samo je naša kuća i zemlja na desnoj strani po katastru pripadala Seferovcima i ako smo mi po sve-
mu bili bliže sela Mašići i Vilusi. Mi smo pored velike^{kuće} i zemlje u Seferovcima imali kuću i u Banja Luci gdje je stanovala naša brojna porodica: majka sa nas 9-etero djece, a kasnije i moja supruga. Otac je umro 1933. godine, a pošto sam ja od petoro braće bio najstariji, smatran sam glavom porodice.

Naša kuća je bila među švapskim kućama sa desne strane, dok je sa lijeve strane ceste bilo nekoliko kuća domaćeg stanovništva - srba: Stojana i Djordje Vulina, a malo dalje Kelečevića, Brkića, Cero-
vaca, Balabana i drugih.

Ja sam se odmah 1941. g. opredjelio za NOP, bio sam domobran, imao sam dobre konje-zapregu i često sam sa svojim kolima prevozio razni materijal za NOV-u. Imao sam propusnicu na njemačkom jeziku, pro-
pusnicu Hrvatske vlasti i jednu malu propusnicu Komande područja iz Podgradaca koju sam koristio kada bi išao na partizansku teritoriju. Priznato mi je učešće u NOP-u od 15. 9. 1942. godine.

U obavljanju taznih zadataka naročito na održavanju veza između Banja Luke, Kozare i nekih sela u Lijevču i Potkozarju bilo je mnogo teškoća, tako da sam jednom došao u njemački logor. Jednom sam vodio u Podgradce trojicu drugova-delegata. Jedan je bio iz Sarajeva, jedan iz Zagreba i jedan iz Banja Luke. Bilo je to negdje početkom avgusta 1943. godine. Iz Zagreba znam da je bio Halid Zubanović, dok drugoj dvojici neznam imena. Znam samo da je onaj iz Sarajeva bio naš, partizanski oficir. Bio je to neki značajniji sastanak, čini mi se u vezi sa učvršćenjem narodne vlasti, ali nisam siguran, jer ja sastanku nisam prisustvovao.

Vraćajući se treći dan iz Kozare iz Komande područja iz Podgradaca sa onom trojicom delegata, koji su imali propisna dokumenta za kretanje po Nezavisnoj državi Hrvatskoj, stigli smo u Viluse do kuća Gluvića. Tu sam sve trojicu ostavio i otišao sam da izvidim je li slobodan prolaz. Bio je sumrak i najednom me je zaustavio prof. Nuriya DJumurkdžić, koji je bio naoružan i koji je tu u blizini imao svoje imanje. Povikao je "stoj" i pitao ko je? Rekao sam: ja, Husnija! On se približio meni i pitao me otkud idem. Odgovorio sam da sam išao u selo da tražim radnika. "Zašto tako kasno?" upitao je, našta sam mu rekao da sam radio kod kuće i htjeo neki posao da završim i da ~~nam~~ kasno krenuo od kuće.

Ovaj sastanak mi nije bio ugodan, jer je DJumurkdžić bio član "Kulturbunda" i član pretsjedništva ustaške vlasti u Banja Luci. Kada je on otišao prema svojoj kući i kada se izgubio iz vida, ja sam se vratio nazad po onu trojicu drugova koje sam ostavio u Vilusima i doveo ih svojoj kući. Kod kuće je prema dogovoru čekao naš saradnik iz Banja Luke Mehmedalija Filipović, domobranski satnik sa vojnim kamionom, uzeo u kamion onu trojicu i odvezeo.

Sutradan po mome povratku sa Kozare i susretom sa DJumurgdžićem u samo zoru probudila me je majka i rekla da je naša kuća opkoljena. Ja sam ustao, pogledao dole sa sprata i vidio da ispod svakog prozora stoji njemački vojnik. Među njima je bio i jedan domaći švaba, ali se ne sjećam koji i pozvao me: "Husnija, hajde izidji". Izišao sam, a on mi reče: "uhapšen si, moraš ići sa nama". Pričekali su dok sam se obukao i odveli me u Komandu sabirnog logora-stacionara kod Friša.

Taj sabirni logor bio je smješten u bašti i slobodnom prostoru između gostione Friša i čitavo školsko dvorište. Uprava logora=Njemačka komanda bila je u školi časnih sestara, preko puta velikog Gergesovog mlina, gdje je sada uprava jednog OUR-a Poljoprivrednog kombinata. Komadant logora bio je švabo, nije znao naš jezik, nego je imao tumača. Bila je to SS policija. Logor je bio ograđen dvostruko(dvije ograde) žicom visokom 6 /šest/ metara. Kroz žicu su noću puštali struju. Logor je imao svoj agregat.

Prostorije logora u kojemu su bili zatvorenici sastajao se od 5 /pet/ kružnih baraka, postavljene sve u jednom redu sa vratima na istoj strani. Barake su bile okrugle, limene, sve je bilo od lima i zidovi i krov, bez prozora i ikakve izolacije, sa malim prorezom

na vratima. U barakama nije bilo poda, barake su postavljene onako na zemlju, malo ukopane, toliko samo da bi stabilno stajale. Okolo u baraki je bila slama, a na sredini je bio slobodan prostor, čista zemlja.

Ja sam u tom logoru proveo oko 3,5 (tri i po) mjeseca, od početka avgusta pa negdje do sredine novembra 1943. godine. Ovaj logor je formiran poslije Kozarske ofanzive jula mjeseca 1942. godine, bio je kao sabirni logor, u njemu je sprovedjena istraga uz primjenu teškog mučenja nad zatvorenicima, nakon čega su otpremeni u njemačke koncentracione logore ili su tu u blizini logora ubijani. Neke zatvorenike su držali dugo, uglavnom one od kojih su mislili da su "glavniji" tj. da su učestvovali u radu neke organizacije i saradjivali sa partizanima i da će od njih doznati za podatke o radu i saradnji sa partizanima, jer je ta saradnja i veza besprekorno funkcionisala i na neoslobodjenoj teritoriji nad kojom su nadzor i kontrolu vršili Nijemci uz pomoć domaćih švaba. Neke zatvorenike su vrlo brzo likvidirali iz logora, bilo da su ih ubijali ili pak otpremali u logore u Njemačku.

Ubijanje zatočenika iz logora vršeno je u polju u jednoj bagremovoj šumici, udaljeno od logora oko 800 metara. Tu je bio majdan odakle je vadjen šljunak, a potom zasadjeni bagremovi, na zemljištu Johana Janzela. Odvođenje zatočenika i ubijanje vršeno je samo noću=poslije ponoći i to streljanjem koje su obavljali njemački vojnici. Cjelokupnu upravu nad logorom imali su samo Nijemci.

Ostalo mi je u sjećanju da su samnom u logoru bili braća Drago i Vojin Babić iz Jablana koji su ubijeni prilikom borbi za oslobađanje logore, ubijeni su u samom logoru.

Prilikom ispitivanja u Njemačkoj komandi primjenjivali su različite metode mučenja: Tuča, vezanje i vješanje. Vjerujući da sama tuča nije dovoljna da čovjek progovori, poslije tuče vezali bi ispitaniku ciglu za spolne organe i to na omču i kada bi se čovjek usled udaraca pomjerio, ona se omča oko polnog organa jače zatezala, što je izazivalo nepojmljive bolove. Ili bi vezali ruke na leđa, proturili kolac između svezanih nogu i ruku i pomoću zategnutog konopca na čekrk odizali čovjeka, da bi ga sa 50 do 60 cm. pustili bacili na beton. Čovjek bi u prvo vrijeme dok ima snage imalo snage čuvao glavu, čekajući se na koljena. Međutim, ubrzo, uslijed iscrpljenosti čovjek nije bio u mogućnosti da čuva glavu i da se dočeka na sama koljena, nego je udarao svim tijelom i padao na lice,

što je poslije više udara izazivalo izbijanje zuba.

Mene su svaki puta kada su me izvodili "na isledjivanje" pitali ko radi za partizane i da im priznam da i ja radim za partizane, jer oni znaju da ja saradjujem. Ponekad je u jednoj baraci bilo i po trideset zatočenika, a nekada bi taj broj opao na desetak ljudi. U ovom logoru, odnosno barakama o kojima sam govorio nije bilo žena.

Za hranu smo samo dobijali hljeb i vodu. U baraku bi nam ubacili po kantu vode i onda su davali njemački crni, jako kisel hljeb. Nije bilo nikakve kuvane hrane.

U barakama je bilo nepojmljivo mnogo ušiju=vaški. Skidali smo ih sa sebe i bacali, a one su se ponovo vraćale na nas. Nismo ih imali čime ubijati, jer u toj zemlji nije bilo čak ni manjeg kamenčića da bi njime ubijali vaške.

Moje oslobađanje iz logora omogućila je jedna moja veza i saradnja sa jednim nijemcem antifašistom. Naime, glavni moj saradnik u prebacivanju oružja i municije bio je Mehmedalija Filipović. On je bio povezan sa njemačkim oficijom ljekarom. Bio je to folksdojčer iz Rume doktor Luc, koji je isključivo radio za NOP=et. Meni je lično dolazio taj doktor kući u Seferovee i donosio, zavisno od mogućnosti: 10 do 15 kg. sanitetskog materijala (ljekova inekcija) koje sam ja preko veze slao za bolnicu u Kočanicu na Grmeču. Njegovo poslednje javljanje meni, kući bilo je kad sam ja već bio u logoru. On je došao mojoj kući na motoru (ni dr. Luc, ni Mehmedalija Filipović nisu znali da sam uhapšen) i mlađji brat mu je objasnio da sam uhapšen i da sam u logoru u Novoj Topoli kod Friša.

Doktor Luc bio je ljekar i bavio se ambulantnim liječenjem= odnosno pregledima za vojsku i kažnjenike u Banja Luci gdje je pripadala i ambulanta u Novoj Topoli. Ja stvarno nisam ni znao da je on ljekar i ako je on to jednom prilikom rekao da je doktor, ali nije rekao gdje radi. Sticajem okolnosti ja sam se javio na ljekarski pregled radi izbijenih zuba, pošto sam imao strašne bolove. U odredjeni dan pozvan sam u ambulantu na pregled. Na moje veliko iznenađenje (a i njegovo) vidio sam Dr. Luca i pogledali smo jedan drugom u oči. On je odmah udaljio iz ambulante bolničara također Njemačkog vojnika i potom mi rekao; "Husnija, ko garantira meni za moj ~~sa-moj~~ život, ako ja Tebe oslobodim, da ću ja od strane partizana biti primljen kao i svi drugi

borci"? Ja sam mu zagarantovao životom da mu se neće ništa desiti i da može odmah samnom poći na oslobođenu teritoriju.

Nakon dva dana po našem dogovoru, ja sam pozvan kod komandanta logora gdje mi je saopšteno da sam pušten na slobodu, s tim da izjavim i potpišem pismenu izjavu, da ću lično na svoj zahtjev javiti se NJemačkoj komandi kako bi dobrovoljno otišao na Istočni front. Tog istog dana sam pušten, došao kući i ostao do sutra dan čekajući Dr. Luca na datu riječ.

Oko 11 sati došao je mojoj kući u Seferovce iz Banja Luke doktor Luc na motoru B.M.W. s prikolicom, kompletnom ratnom opremom i sanitetskim materijalom. Istog momenta, moj mlađji brat Husref natovario je motor sa prikolicom u velika zaprežna kola, presvukao doktora u civilno odijelo, krenuo put Vilusa, a onda preko sela, obroncima Kozare prebacio ga do Opštinskog NOO Bakinci gdje je bila predstraža i predao ga tadašnjem predsjedniku Dušanu Grgiću, koji je doktora Luca sa specijalnom patrolom uputio u Komandu područja u Podgradce. Iz podgradaca je Dr. Luc prebačen u Sanski Most, gdje je ostao u NOV= i sve do odlobođenja 1945.g. a potom je nastavio da radi kao ljekar u bolnici Rebro u Zagrebu. (Kasnije je emigrirao u NJemačku, jer mu je žena i sva rodbina bila tamo, zapravo otišli su u NJemačku, izbjegli ispred Crvene armije i naših jedinica prilikom oslobađanja Srema).

Toga istoga dana kada je brat Husref sproveo Dr. Luca i ja sam prešao na Kozaru i javio se Komandi područja u Podgradcima, gdje sam ponovo raspoređen na teren Opštinskog NOO Bakinci.

Logor u Novoj Topoli koji je formiran poslije Kozarske ofanzive jula 1942.godine, likvidiran je prilikom napada naših jedinica na Lijeve polje u septembru mjesecu 1944.godine. Naše jedinice su tom prilikom naišle na snažan otpor u Novoj Topoli i imale su velikih gubitaka, mrtvih i ranjenih, jedno radi jakih utvrđenja u Novoj Topoli, a drugo radi nesnalaženja u borbi u ravnici. Oko logora se vodila žestoka borba i logor je u borbama razrušen. Iz logora je uspjelo pobjeći oko 40 zatočenika, a ostali su izginuli, bilo da su poubijani od Nijemaca ili pogodjeni u borbi.

Pred nadiranjem naših snaga izbjegle su porodice domaćih Švaba. Zapravo pod pritiskom SS jedinica morali su ići svi i prebačeni su u NJemačku ili Austriju. Svaka porodica je kretala sa kolima=zapregom i najnužnijim stvarima, koliko je moglo stati u kola. Bilo je porodica koje su htjele ostati, jer nisu osjećali strah pred partizani=

ma, pošto se kao antifašisti nisu ničim ogriješili o NOP=.

Poslije žestokih borbi i povlačenja partizanskih snaga i odlaska domaćih švaba sa svojih imanja, Njemačka komanda likvidirala je ovaj logor i potpuno uklonila ostatke logora tako da od logora nije ostalo nikakvih tragova.

Banja Luka septembra 1981 godine

Husnija Ibrahimbegović